

72. מתוך הדו"ח של א' הרטגלס*

עד כניסת הגרמנים לווארשה סבלו היהודים במידה שווה עם הפולנים. היו הרוגים ופצועים מבין שני העמים. ביום הראשון לפרוץ המלחמה החלה בריחה מבוהלת. ברחו עשרות ואולי מאות אלפים. כל הדרכים והכבישים המו מפליטים. אנשים ונשים, זקנים ונערים — כולם ברחו, על-פי רוב ברגל, כי לא היתה שום אפשרות לקבל עגלה ואין צורך לומר מכונית. בתוך הבהלה יש שאבדו נשים לבעליהן וילדים להוריהם. למרבה המהומה היו אווירונים גרמניים במשך כל הזמן ובכל הדרכים יורים בפליטים. עשרות אלפי אנשים מתו בדרכים. מובן מאליו שרובם היו יהודים, משום שרוב הפליטים היו יושבי ערים, הכפריים נשארו במקומותיהם...

מועצת הזקנים

ב־4 באוקטובר 1939 פיזר הגסטאפו את ועד הקהילה היהודית ומינה במקומה מועצת זקנים, שהיתה מורכבת 24 חברים בנשיאותו של המהנדס צ'רניאקוב. תפקידה של המועצה הזאת היה לא לנהל את ענייני הקהילה, אלא — כפי שנאמר במינויים של חבריה — למלא את הוראות הגסטאפו. אין זו אפוא נציגות יהודית, אלא מוסד מוציא-לפעול של הגסטאפו לגבי היהודים. המועצה העליונה הזאת אינה מייצגת את הקהילה ואינה יכולה לספק את הצרכים של היהודים. וגם לא היה סיפק בידה לעסוק בפעולה ממשית כל שהיא. בתי-הספר היהודיים סגורים, עזרה סוציאלית לאוכלוסייה היהודית לא יכלה המועצה להגיש מחוסר אמצעים. ובכלל לא ניתן לה לעשות שום דבר. כל פעם שעמדה המועצה להתחיל באיזו פעולה, בא הגסטאפו והפריע לה. תיכף לארגונה — נתקבלה פקודה לערוך מיפקד ליהודים והמועצה כולה צריכה היתה לעסוק במיפקד זה; בהיגמר המיפקד, בסוף אוקטובר, והמועצה ניגשה לעשות משהו, — בא עניין הגיטו, ושוב אי אפשר היה לה, למועצה, לעשות פעולה אחרת מלבד הטיפול בעניין זה; נגמר עניין הגיטו — ב־10 בנובמבר — והנה באה שאלת הקונטריבוציה; נגמרה שאלת הקונטריבוציה — ובא עניין בית החולים היהודי, אחר-כך — עניין המגפה. והוא הדין גם בערים אחרות וגם בעיירות...

אחד האמצעים הכלכליים המטריד ביותר: תפיסת אנשים ברחובות, או

בדירותיהם, לעבודת כפייה. מצב זה שולל מהיהודים את האפשרות לנהל פעולה כל שהיא; שום עסק, שום משרד יהודי אינו יכול לעבוד, כיוון שגם הבעלים וגם הפקידים אינם בטוחים שיגיעו למקום עבודתם. תופסים אף את הפקידים של המועצה היהודית בשעה שהם הולכים לעבודתם...

ב' מינץ ז"ל קלויזנר (עורכים), ספר הזוועות, א, ירושלים, תש"ה, עמ' 1 — 2.

* אפולינארי הרטגלס, מראשי יהדות פולין שעדותו נמסרה בארץ ב־1940.

** הגיטו בווארשה לא הוקם בנובמבר 1939 אלא רק בנובמבר 1940.